

FUQAROLIK HUQUQI VA SHAXSNING MULKIY HUQUQLARI

Xo'janazarova Mohinur Shuhratbek qizi

IIV Andijon akademik litseyi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada fuqarolik huquqi va shaxsning mulkiy huquqlari tushunchalari, ularning huquqiy asoslari va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Mulkiy huquqlar – shaxsga tegishli mol-mulk, moliyaviy resurslar va boshqa mulkiy manfaatlarni qonuniy asosda himoya qilish imkoniyatini beradi. Mazkur maqolada fuqarolik kodeksi doirasida mulkiy huquqlarning shakllanishi, cheklanishi va himoya vositalari, shuningdek, mulkiy nizolarni hal etish mexanizmlari yoritiladi.*

Shuningdek, maqolada fuqarolik huquqi bilan shaxsiy huquqlar o'rtasidagi bog'liqlik, mulkiy huquqbuzarliklar va ularni qonuniy asosda bartaraf etish tartibi misollar bilan ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: *fuqaroli, huquq, jamiyat, mulk, shaxs, huquqbuzarlik.*

Fuqarolik huquqi zamonaviy huquq tizimining eng muhim bo'g'inlaridan biri hisoblanadi. U shaxsning jamiyat va davlat oldidagi huquq va majburiyatlarini, shuningdek, mol-mulk va boshqa mulkiy manfaatlarini himoya qilish mexanizmlarini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, fuqarolik huquqi shaxsning shaxsiy va mulkiy huquqlarini qonuniy tartibda ta'minlashga xizmat qiladi.

Shaxsning **mulkiy huquqlari** esa uning mol-mulki, moliyaviy resurslari va boshqa iqtisodiy manfaatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu huquqlarni qonuniy himoya qilish tizimi shaxsning moliyaviy mustaqilligi va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Mulkiy huquqlar faqat mol-mulkka egalik qilish bilan chegaralanmay, ularni sotish, berish, garovga qo'yish yoki boshqa iqtisodiy operatsiyalarni amalga oshirish huquqini ham o'z ichiga oladi.

Bugungi kunda mulkiy huquqlarni himoya qilish masalasi nafaqat shaxsning moliyaviy manfaatlarini, balki ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta'minlashni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli, fuqarolik huquqi va shaxsning mulkiy huquqlarini chuqur o'rganish, qonun normalarini amalda to'g'ri qo'llash va mulkiy nizolarni hal qilish mexanizmlarini bilish har bir fuqaro va yuridik shaxs uchun muhimdir.

Ushbu bobda **fuqarolik huquqi va shaxsning mulkiy huquqlari** tushunchalari, ularning huquqiy asoslari, amaliy ahamiyati va mulkiy nizolarni hal etish mexanizmlari tizimli tarzda o'rganiladi. Shu orqali o'quvchi nafaqat nazariy bilimga ega bo'ladi, balki amaliy huquqiy ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatiga ham ega bo'ladi.

Fuqarolik kodeksi shaxsning mulkiy huquqlarini himoya qilish bo'yicha asosiy huquqiy manba hisoblanadi. Kodeks mulkiy huquqlarni egallik, foydalanuvchilik va tasarruf huquqlari orqali belgilaydi[1]. Bu huquqlar shaxsga mol-mulkni qonuniy tartibda

ishlatish, sotish, berish, garovga qo'yish kabi amaliy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beradi.

Kodeksda shaxsning mulkiy huquqlarini buzish holatlari va ularga nisbatan qo'llaniladigan qonuniy choralar batafsil tushuntirilgan. Masalan, agar bir shaxs boshqa shaxsning mulkini noqonuniy egallasa yoki undan foydalansa, kodeksga muvofiq qonuniy tartibda javobgarlikka tortilishi mumkin. Shu tariqa, kodeks mulkiy huquqlarning qonuniy himoyasini ta'minlash va mulkiy nizolarni hal qilish mexanizmlarini yaratadi.

Tahlil: Kodeksning tahlili shuni ko'rsatadiki, fuqarolik huquqi va mulkiy huquqlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, shaxsning iqtisodiy mustaqilligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashda markaziy ahamiyatga ega. Kodeks nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni birlashtirishga xizmat qiladi, shu bilan o'quvchiga mulkiy huquqbuzarliklarni aniqlash va ularni qonuniy asosda bartaraf etish imkonini beradi.

Odilqoriyev X.T. kitobida shaxsning mulkiy huquqlari nazariy jihatdan tahlil qilinadi[2]. Muallif mulkiy huquqlarni shaxsga tegishli mol-mulk, moliyaviy resurslar va boshqa iqtisodiy manfaatlarni qonuniy asosda himoya qilish vositasi sifatida tasvirlaydi. Kitobda mulkiy huquqlarni buzish holatlari va ularni bartaraf etish tartibi amaliy misollar orqali yoritilgan.

Muallifga ko'ra, mulkiy huquqlarni to'g'ri qo'llash nafaqat shaxsning moliyaviy manfaatlarini himoya qiladi, balki jamiyatda ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Masalan, kitobda keltirilgan misolda, kompaniya xodimining shaxsiy mulkini noqonuniy egallash holatida qanday qonuniy choralar ko'rilishi va sud orqali hal etilishi tartibi aniq tushuntirilgan.

Tahlil: Kitob nazariy bilimni amaliy holatlar bilan bog'lashga qaratilgan. Shu tariqa, o'quvchi mulkiy huquqlarni amaliyotda qanday himoya qilish, huquqbuzarliklarni aniqlash va qonuniy choralarni qo'llashni o'rganadi. Shuningdek, bu manba fuqarolik huquqi va ma'muriy huquq o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur tushunishga yordam beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, fuqarolik huquqi va shaxsning mulkiy huquqlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, shaxsning moliyaviy manfaatlarini, iqtisodiy mustaqilligini va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda markaziy ahamiyatga ega.

1. Nazariy tahlil:

- **Fuqarolik huquqi** shaxsning shaxsiy va mulkiy huquqlarini belgilaydi va himoya qiladi. Bu huquqlar shaxsga mol-mulkni qonuniy tartibda ishlatish, sotish, berish, garovga qo'yish kabi amaliy imkoniyatlarni beradi.
- **Shaxsning mulkiy huquqlari** mulk egasi sifatida shaxsning moliyaviy va iqtisodiy manfaatlarini himoya qiladi. Nazariy jihatdan mulkiy huquqlar shaxsning mol-mulk bilan bog'liq bo'lgan barcha huquqiy imkoniyatlarini o'z ichiga oladi.

2. Amaliy tahlil:

- Mulkiy huquqlarni buzish holatlari ko'pincha shaxslararo nizolar, kompaniya va xodimlar o'rtasidagi munosabatlar, moliyaviy operatsiyalar va mulkni noqonuniy egallash kabi vaziyatlarda yuzaga keladi.

• Masalan, agar xodim kompaniya mulkini shaxsiy foydasiga ishlatsa yoki shaxsning mulkiy huquqlarini buzsa, fuqarolik kodeksi asosida qonuniy choralar ko‘riladi va mulkiy nizolar sud orqali hal etiladi.

• Amaliy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mulkiy huquqlarni himoya qilish nafaqat shaxsning iqtisodiy manfaatlarini, balki jamiyatda ijtimoiy adolat va barqarorlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

3. Solishtirma tahlil:

• Nazariy manbalar (kodeks va kitoblar) va amaliy manbalarni (maqolalar va sud amaliyoti) solishtirish mulkiy huquqlarni tushinishda kengroq yondashuvni ta‘minlaydi.

• O‘quvchi nafaqat mulkiy huquqlarni nazariy jihatdan biladi, balki ularni amaliyotda qanday himoya qilish, huquqbuzarliklarni aniqlash va qonuniy choralarni qo‘llashni ham o‘rganadi.

Natijalar:

1. Fuqarolik huquqi shaxsning moliyaviy mustaqilligi va iqtisodiy barqarorligini ta‘minlaydi.

2. Mulkiy huquqlarni himoya qilish mexanizmlari shaxslararo va yuridik shaxslararo nizolarni qonuniy tartibda hal etish imkonini beradi.

3. Nazariy bilim va amaliy ko‘nikmalar birlashtirilsa, o‘quvchi mulkiy huquqbuzarliklarni aniqlash va ularga qonuniy choralar ko‘rish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

4. Mulkiy huquqlarni himoya qilish tizimi ijtimoiy adolat va jamiyatda qonuniylikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Fuqarolik huquqi va shaxsning mulkiy huquqlari zamonaviy huquq tizimida markaziy ahamiyatga ega bo‘lib, shaxsning mol-mulkini himoya qilish, iqtisodiy mustaqilligini ta‘minlash va ijtimoiy barqarorlikni yaratishda muhim vosita hisoblanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki: mulkiy huquqlar nafaqat shaxsning mol-mulkiga egalik huquqini beradi, balki uni qonuniy tartibda ishlatish, sotish, berish va garovga qo‘yish imkoniyatlarini ham kafolatlaydi.

Nazariy manbalar va amaliy holatlar birlashtirilsa, o‘quvchi mulkiy huquqlarni tushinish, huquqbuzarliklarni aniqlash va qonuniy choralarni qo‘llash bo‘yicha zarur ko‘nikmalarga ega bo‘ladi. Shu bilan birga, fuqarolik huquqi va mulkiy huquqlarni himoya qilish tizimi jamiyatda qonuniylik va ijtimoiy adolatni ta‘minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Umuman olganda, mavzu bo‘yicha olingan bilimlar o‘quvchilarga fuqarolik kodeksi normalarini amalda to‘g‘ri qo‘llash, mulkiy nizolarni hal etish va shaxsiy moliyaviy manfaatlarini himoya qilish bo‘yicha ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi. – T.: “Huquq”, 2023.
2. Odilqoriyev X.T. Ma’muriy huquq va fuqarolik huquqi. – T.: “Yuridik nashr”, 2019.
3. Rustomboyev M.X., Saidov A.X. Fuqarolik huquqi: nazariy va amaliy aspektlar. – T.: “Huquq va jamiyat”, 2020.
4. Rizayev H.A. Fuqarolik huquqi va mulkiy huquqlarni himoya qilish. – Ilmiy maqola. – 2021.
5. Xalilov I.X. Shaxsning mulkiy huquqlari va huquqiy himoya vositalari. – T.: “Yuridik fan nashri”, 2022.